Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ημερήσια Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

ΑΘΗΝΑ, ΤΡΙΤΗ 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2003

Ο βίος του Κωνσταντίνου Καβάφη

Του **Σταθη Κουτσουνη**

Δημήτρης Δασκαλόπουλος, Μαρία Στασινοπούλου: «Ο βίος και το έργο του Κ. Π. Καβάφη». Εκδόσεις «Μεταίχμιο», 2002, σελ. 281.

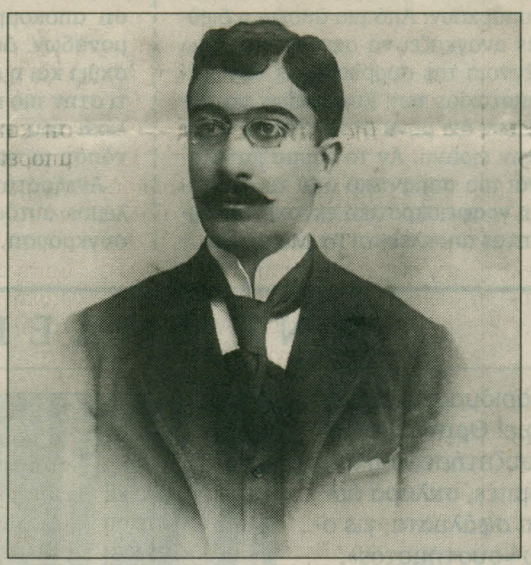

Στις σελίδες του βιβλίου παρουσιάζεται ένας δυναμικά κινούμενος κόσμος, μέσα από τον οποίο προβάλλει ολοζώντανος και οικείος ο Καβάφης.

ΠΟΙΗΣΗ **Σαράντα χρόνια** μετά το «Σχεδίασμα Χρονογραφίας» του Τσίρκα, ο «Βίος και το έργο του Κ. Π. Καβάφη» του Δ. Δασκαλόπουλου και της Μ. Στασινοπούλου έρχεται να καλύψει το κενό με τον πιο ουσιαστικό και αποτελεσματικό τρόπο, ενδεχομένως οριστικά. Οι συγγραφείς, αξιοποιώντας τα νέα στοιχεία της καβαφικής έρευνας από το 1963 και εξής, προσφέρουν στο αναγνωστικό κοινό, ειδικό και μη, ένα καινούργιο εισαγωγικό εργαλείο, αξιόπιστο και χρήσιμο, για τη ζωή και το έργο του Αλεξανδρινού. Το παρόν χρονολόγιο αντλεί υλικό κυρίως από την υπό έκδοση «Βιβλιογραφία Κ. Π. Καβάφη» του Δασκαλόπουλου και από το Αρχείο Καβάφη. Οι ποικίλες πληροφορίες, επιδέξια τιθασευμένες και αρμολογημένες, αρδεύουν την ξηρότητα που χαρακτηρίζει συνήθως ένα χρονολόγιο.

Στην εν λόγω εργασία παρακολουθούμε τα ίχνη του ποιητή από τη γέννηση μέχρι τον θάνατό του, καθώς διαπλέκονται αριστοτεχνικά ιδιωτικός και πνευματικός βίος, με φόντο την Αλεξάνδρεια κυρίως, αλλά και την Αθήνα, όπου και αναδύεται το κλίμα της εποχής. Παρατηρούμε τη στάση του ποιητή απέναντι στη ζωή, στον έρωτα και στον θάνατο, την οδύσσεια των ποιημάτων του, την ιδιόρρυθμη εκδοτική τακτική του. Η ζωή του εκτυλίσσεται σαν κινηματογραφικό θρίλερ, όπως στα αστυνομικά βιβλία που αρεσκόταν να διαβάζει, με τον ποιητή κυνηγημένο, ωστόσο στο τέλος νικητή. Η αντιπαράθεση των πορτρέτων του από πνευματικές προσωπικότητες που συνάντησε σκιαγραφεί πολυσχιδώς τη μορφή του: ο Catraro διακρίνει ένα πρόσωπο «στεγνό και ρυτιδωμένο με δύο μεγάλα μάτια, που το φως τους, ξεθωριασμένο λίγο, έμοιαζε σαν να το σκίαζε ένα γαλήνιο μυστήριο», ο Καζαντζάκης την «όλη έκφραση μεφιστοφελική κι ειρωνεία» φυσιογνωμία του, ο Marinetti το «μικρό, γκρίζο κεφάλι σαν ήμερης και έξυπνης χελώνας», ενώ ο Κατσίμπαλης αποκομίζει την εντύπωση «ενός πονηρότατου ανθρώπου» με «δύο παμπόνηρα και σπάνιας διεισδυτικότητας μάτια».

Από τα συναρπαστικότερα στοιχεία του βιβλίου είναι οι περιπέτειες της κριτικής, οι αντιδράσεις, οι αντιθέσεις και οι αντιστάσεις της απέναντι σε έναν καινότροπο ποιητή της παλαμοκρατούμενης εποχής του. Σχόλια, διαλέξεις, άρθρα, μελέτες, αναλύσεις, δοκίμια, αφιερώματα, βιβλία κινούνται από τον λίβελλο και την απόλυτη απόρριψη, ενίοτε την κουτσομπολιστική και ηθικολογική διάθεση ή τη διακωμώδηση, μέχρι την εξύμνηση, αποκαλύπτοντας πάθη και αδυναμίες. Γύρω από απόψεις ότι τα ποιήματά του είναι «αντιποιητικές αρλούμπες ενός παρά τον Νείλο φιλολογικού κροκοδείλου» ή «σημειώματα που δεν ημπορούν ή που δεν καταδέχονται να γίνουν ποιήματα» μέχρι το χαρακτηρισμό του ως «της αυθεντικότερης δόξας των νεοελληνικών γραμμάτων» κινείται πλήθος συμπαθούντων και αντιπαθούντων, όπως –ενδεικτικά– ο Ξενόπουλος, ο Forster, ο Αγρας, ο Παπατσώνης, ο Σικελιανός, ο Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, οι Ουράνηδες από τη μια, ενώ από την άλλη ο Βουτιερίδης, ο Θεοτοκάς, ο Παλαμάς, ο Κατσίμπαλης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η στάση του Παλαμά. Ο Παλαμάς, ευφυής κριτικός νους, δεν αμφισβήτησε την πρωτοτυπία του Καβάφη και ίσως στο βάθος διέβλεπε έναν σοβαρό ποιητικό «αντίπαλο». Οι επιφυλάξεις του, που κατ' αρχάς οφείλονταν σε διαφορές αισθητικής αντίληψης, μετατράπηκαν σε οργισμένη αντίδραση μετά τα μέσα της δεκαετίας του '20, όταν παρουσιάστηκαν τα πρώτα σημάδια αμφισβήτησης της παντοκρατορίας του. Δύο λόγοι, λοιπόν, ψυχολογικής φύσεως, εκτιμώ, συνετέλεσαν στην απροθυμία του μάλλον, παρά στην αδυναμία του, να αντιληφθεί την αξία του Αλεξανδρινού: πρώτον, η αμφισβήτηση της πρωτοκαθεδρίας του και η προβολή του Καβάφη ως εκφραστή μιας νέας αντίληψης απέναντι στη γερασμένη δική του· και δεύτερον, ο παλαμικός κύκλος, ο οποίος όχι τυχαία, αδυνατώντας να αντιληφθεί το καινούργιο, κέντριζε προς λάθος κατεύθυνση τον Παλαμά και δεν τον άφηνε να δει καθαρά τα πράγματα.

Ενα χρονολόγιο από τον Δημήτρη Δασκαλόπουλο και τη Μαρία Στασινοπούλου.

Στις σελίδες του βιβλίου παρουσιάζεται ένας δυναμικά κινούμενος κόσμος, μέσα από τον οποίο προβάλλει ολοζώντανος και οικείος ο Καβάφης: τολμηρός, πρωτότυπος και ανορθόδοξος, προσκολλημένος στην ποίησή του, υποψιασμένος και με κεραίες ορθωμένες απέναντι στα μηνύματα της εποχής, έκανε τη μοναχική επανάστασή του μακράν του κέντρου και αγαπήθηκε από τους νέους. Δίνει την εντύπωση ότι εργάζεται με ποιητικό σχέδιο, με εμπιστοσύνη και αυτοπεποίθηση· έχει άποψη, αλλά και συνείδηση της σπουδαιότητάς του (ως «ποιητής υπερμοντέρνος, ποιητής των μελλουσών γενεών» αυτοεκτιμάται). Προσεκτικός και διπλωματικός απέναντι σε όσους ενδιαφέρονται για το έργο του, το στήριξε παντοιοτρόπως: με παρεμβάσεις, περιοδικά (η «Αλεξανδρινή Τέχνη» ήταν δικό του δημιούργημα), συνεργασία με μελετητές και μεταφραστές του. Συνειδητός υποστηρικτής της δημοτικής, παρά τη μεικτή του γλώσσα, αλλά «χωρίς βία και χωρίς προκαταλήψεις», κι ας τον αποκάλεσε ο Ψυχάρης «καραγκιόζη της δημοτικής». Με πολιτική, επιπλέον, συνείδηση, όπως δείχνουν η υπογραφή της διαμαρτυρίας για την παύση του Βάρναλη από την εκπαίδευση, η σχέση του με τον Εκπαιδευτικό Ομιλο, οι ανησυχίες του για τον αιγυπτιακό ελληνισμό.

Του χρονολογίου επιτάσσεται πλήρης καβαφική εργογραφία, βασική βιβλιογραφία και ανθολόγιο ποιημάτων, που δίνει σφαιρικά το στίγμα ενός ενιαίου ποιητικού σώματος. Το περιορισμένο αλλά χαρακτηριστικό φωτογραφικό υλικό συμβάλλει στην ανασύνθεση του καβαφικού χωροχρόνου, τεκμηριώνοντας εικονογραφικά το περιεχόμενο του βιβλίου και την εικόνα του ποιητή. Το βιβλίο είναι πλήρες, όχι γιατί περιέχει τα πάντα για τον Καβάφη, αλλά γιατί από τα πάντα έχουν επιλεγεί τα καίρια και τα ουσιώδη, ώστε να φαίνεται ότι τίποτε δεν λείπει. Οι συγγραφείς, ενδελεχείς μελετητές του Αλεξανδρινού, πέτυχαν να κρατηθούν μακριά από συναισθηματισμούς, προκαταλήψεις και μεροληψίες και ως ουδέτεροι και αντικειμενικοί παρατηρητές, με ισορροπημένες επιλογές, φωτίζουν πολύπλευρα τον ποιητή. Ετσι, ο «Βίος και το έργο του Κ. Π. Καβάφη» –με την εξαιρετική επιμέλεια των Εκδόσεων Μεταίχμιο– καθίσταται σύνολο γοητευτικά αναγνώσιμο.

Επιμέλεια: Παντελης Μπουκαλας